

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, XXX
SEC(2011) 616 galīgā redakcija

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

**IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMS PAR PĀRROBEŽU PIEKĻUVI
NENOSAKĀMU AUTORTIESĪBU DARBIEM TIEŠSAISTĒ**

Dokuments, kas papildina šādu dokumentu:

**Priekšlikums EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA
par dažiem atļautiem nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas veidiem**

{COM(2011) 289 galīgā redakcija}
{SEC(2011) 615 galīgā redakcija}

Kopsavilkums

Šajā ietekmes novērtējumā aplūkotas autortiesību izmantošanas atļaujas, ko vajag, lai Eiropas un dalībvalstu digitālajās bibliotēkās tiešsaistē darītu pieejamus tā dēvētos nenosakāmu autortiesību darbus. Nenosakāmu autortiesību darbi ir darbi, kuru autortiesību īpašnieki nav nosakāmi vai atrodami.

Ietekmes novērtējums ir apspriests trijās starpdienestu vadības grupas sanāksmēs — 2010. gada 11. martā un 16. un 27. aprīlī. Tas ir apspriests arī Ietekmes novērtējuma padomē 2010. gada 16. jūnijā. Ietekmes novērtējuma padome 2010. gada 21. jūnijā ir publicējusi atzinumu.

Problēmas apraksts

Lai darbus, ko aizsargā autortiesības, varētu darīt pieejamus sabiedrībai digitālās tiešsaistes bibliotēkās, vajag iepriekšējas atļaujas. Ja autortiesību īpašnieki nav nosakāmi vai atrodami, attiecīgie darbi ir nenosakāmu autortiesību darbi. Tas nozīmē, ka atļaujas, ko vajag, lai šos darbus darītu pieejamus tiešsaistē, nav iegūstamas. Bibliotēkas, arhīvi un citas publisko pakalpojumu iestādes, kas dara darbus pieejamus sabiedrībai tiešsaistē bez iepriekšējām atļaujām, riskē pārkāpt autortiesības.

Politikas konteksts

Šā priekšlikuma galvenais mērķis ir novērst nepilnības, ko rada tiesiskā regulējuma trūkums attiecībā uz likumīgu pārrobežu piekļuvi tiešsaistē pieejamiem nenosakāmu autortiesību darbiem, kuri atrodas bibliotēkās un arhīvos.

Ietekmes novērtējumā ir skaidrots, ka, ņemot vērā steidzamo vajadzību atbalstīt Eiropas digitālo bibliotēku un arhīvu attīstību, kas savukārt sekmē meklēšanas un indeksēšanas tehnoloģiju izmantošanu, tiesību akta priekšlikumā galvenā uzmanība pievērsta darbiem, kuri publicēti grāmatu, žurnālu, laikrakstu un citādu rakstveida materiālu formā, tostarp tajos iekļautiem darbiem¹, kā arī audio, audiovizuāliem un kinematogrāfijas darbiem. Uzlabojot meklēšanas iespējas tiešsaistē, tiklab valstu, kā pārrobežu mērogā būs vieglāk pieejami Eiropas bibliotēkās atrodamie avoti, kuru skaits sniedz miljonos.

Šīs iniciatīvas pamatā ir Komisijas 2006. gada Ieteikums par kultūras materiālu pārveidošanu ciparu formātā, pieejamību tiešsaistē un saglabāšanu ciparu formātā². Neraugoties uz šo ieteikumu, tikai dažas dalībvalstis ir īstenojušas tiesību aktus attiecībā uz nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanu. Turklāt šos dažus pastāvošos valstu risinājumus ierobežo tas, ka darbiem tiešsaistē var piekļūt tikai iedzīvotāji, kas dzīvo attiecīgo dalībvalstu teritorijā.

¹ Turpretī būtu ļoti sarežģīti noteikt īpašniekus veselām fotogrāfiju kolekcijām, kuru izcelsme nav zināma. Rūpīgu meklēšanu īpaši apgrūtina autortiesību atsauču un citas identificējošas informācijas trūkums. Turklāt vizuālas meklēšanas tehnoloģijas nav tik attīstītas kā teksta meklēšanas tehnoloģijas un ir ļoti dārgas.

² Komisijas 2006. gada 24. augusta Ieteikums 2006/585/EK par kultūras materiālu pārveidošanu ciparu formātā, pieejamību tiešsaistē un saglabāšanu ciparu formātā, OV L 236, 31.8.2006., 28.-30. lpp.

Tiesiskā regulējuma izstrāde, lai vienotajā tirgū atvieglotu nenosakāmu autortiesību darbu pārrobežu digitalizāciju un izplatīšanu, ir arī viens no pamatpasākumiem Eiropas digitalizācijas programmā³, kas ir daļa no stratēģijas „Eiropa 2020”⁴.

Subsidiaritāte un proporcionalitāte

Ierosinātais tiesību akts ir pamatdirektīva, jo tādas brīvprātīgas pieejas kā Komisijas 2006. gada 24. augusta Ieteikums 2006/585/EK nav devušas vēlamo rezultātu (subsidiaritāte). Turklāt tas, ka piekļuvi nenosakāmu autortiesību darbiem tiešsaistes bibliotēkās vienlaikus reglamentē nesaskaņotas valstu pieejas, traucē bibliotēkām darīt nenosakāmu autortiesību darbus pieejamus visās ES dalībvalstīs⁵.

Tā kā nenosakāmu autortiesību darbu problēma ir būtisks šķērslis, kas kavē digitālu bibliotēku veidošanu, saskaņots ES regulējums, kurš reglamentē pārrobežu piekļuvi nenosakāmu autortiesību darbiem, ir samērīgākais risinājums, lai sasniegtu vēlamo rezultātu (proporcionalitāte). Jebkura cita pieeja nozīmētu daudz lielākas tikai ar nenosakāmu autortiesību darbiem saistītas administrēšanas izmaksas un licencēšanas infrastruktūras.

Variantu analīze

Ietekmes novērtējumā analizēti seši varianti: 1) variants „nedarīt neko”, 2) normatīvs autortiesību izņēmums, 3) paplašināta kolektīva licencēšana, 4) īpašas nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas licences, ko piešķir autortiesību aģentūras, 5) īpašas nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas licences, ko piešķir publiskā sektora iestādes, 6) valstu izvēlēto nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas risinājumu savstarpēja atzīšana.

Visu politikas variantu (izņemot 1. variantu) pamatā ir priekšnoteikums, ka tiks pieņemta direktīva, saskaņā ar kuru visām dalībvalstīm noteiktā termiņā būs jāievieš īpaši tiesību akti attiecībā uz nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanu. Visu politikas variantu (izņemot 3. variantu) pamatā kā priekšnoteikums ir prasība veikt rūpīgu meklēšanu, pirms nenosakāmu autortiesību darbus dara pieejamus digitālās tiešsaistes bibliotēkās.

Saskaņā ar 3. variantā paredzēto paplašinātu kolektīvu licenču modeli pieņem, ka autortiesību aģentūras piešķirta licence, kas ļauj bibliotēkai darīt grāmatas pieejamas tīmekļa vietnē, saskaņā ar normatīvu prezumpciju attiecas uz visiem attiecīgā veida nenosakāmu autortiesību darbiem Uzskata, ka autortiesību aģentūra pārstāv šos sistēmai nepiederošos darbus neatkarīgi no tā, vai tā ir veikusi rūpīgu meklēšanu, lai noteiktu vai atrastu autorus. Šo Ziemeļvalstu modeli pārsvarā atbalsta ziemeļu dalībvalstis, lai gan ir atzīts, ka rūpīgas meklēšanas trūkuma dēļ šis modelis ir mazāk piemērots kā Eiropas mēroga risinājums, pamatojoties uz savstarpējas atzīšanas principu. Savstarpējas atzīšanas trūkums nozīmē arī to, ka paplašinātas kolektīvas licences ir derīgas tikai tās dalībvalsts teritorijā, uz kuru attiecas normatīvā prezumpcija.

³ Eiropas digitalizācijas programma, COM(2010) 245.

⁴ "Eiropa 2020 — Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei", http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm.

⁵ Dažās dalībvalstīs, piemēram, Francijā, leģislatīva risinājuma sagatavošanas darbā ir skaidri atzīta vajadzība pēc Eiropas mēroga risinājuma, sk. *Conseil Supérieur de la Propriété Littéraire et Artistique Commission sur les œuvres orphelines*, 19. lpp.

Īpašas nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas licences (4. variants) nodrošina bibliotēkām un citiem labumguvējiem augstu tiesiskās noteiktības līmeni, aizsargājot pret zaudējumu atlīdzības prasībām īpašnieku uzrašanās gadījumos. Šajā variantā paredzēta gan rūpīga meklēšana, lai darbiem piešķirtu nenosakāmu autortiesību darbu statusu, gan īpaša nenosakāmu autortiesību darbu licencēšanas kārtība.

Valdības licence, kas aptver nenosakāmu autortiesību darbus (5. variants), publiski apliecina, ka ir veikta rūpīga meklēšana, garantējot attiecīgajai digitālajai bibliotēkai augstu tiesiskās noteiktības līmeni. Tas rada administratīvu slogu. Tāpēc šīs sistēmas agrāko īstenošanas mēģinājumu ietekme ir bijusi ierobežota un lielos digitālu bibliotēku projektos to neizmanto.

Normatīva izņēmuma gadījumā (2. variants) nebūtu jāveic apgrūtināša autortiesību licences iegūšanas procedūra, bet saglabātos iepriekšējās rūpīgas meklēšanas prasība. Tomēr šajā variantā būtu zemāks tiesiskās noteiktības līmenis, jo rūpīgai meklēšanai trūktu trešās personas apliecinājuma.

Pieeja, kuras pamatā ir valstu izvēlēto nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas risinājumu savstarpēja atzīšana (6. variants), ir izdevīga tādā ziņā, ka bibliotēkām un citiem labumguvējiem šajā gadījumā būtu garantēta tiesiskā noteiktība attiecībā uz nenosakāmu autortiesību darbu statusu un būtu atļauts darīt šos darbus pieejamus tiešsaistē. Savstarpēja atzīšana nodrošinātu digitālo bibliotēku pieejamību iedzīvotājiem visā Eiropā. Savstarpējas atzīšanas variantu pārsvarā atbalsta izdevēju aprindas un dažas dalībvalstis. Izdevēji uzskata, ka sistēmā, saskaņā ar kuru nenosakāmu autortiesību darbus atļauj darīt pieejamus tiešsaistē, nevar iztikt bez *a priori* rūpīgas meklēšanas.

Īstenošana, uzraudzība un novērtēšana

Šā priekšlikuma galvenais mērķis ir ļaut bibliotēkām un līdzīgām iestādēm, kas darbojas ar sabiedrības interesēm saistītu mērķu labā izglītības vai kultūras mantojuma saglabāšanas un izplatīšanas jomā, likumīgi darīt pieejamus un reproducēt nenosakāmu autortiesību darbus. Priekšlikums būtu jāīsteno saskaņā ar politikas mērķiem un starptautiskajām autortiesību normām.

Komisija uzraudzīs īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa ietekmi. Īstermiņā Komisija nodrošinās, lai visās dalībvalstīs tiktu pieņemti tiesību akti attiecībā uz nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanu. Vidējā termiņā Komisija novērtēs, vai savstarpējas atzīšanas sistēma nodrošina piekļuvi digitālām bibliotēkām visā Eiropā no jebkuras vietas ES teritorijā. Ilgtermiņā Komisija novērtēs, cik lielā mērā nenosakāmu autortiesību darbu izmantošanas tiesību akti kopumā ir palīdzējuši veidot Eiropas digitālās bibliotēkas.